

تحلیل سیاست ادغام آموزش علوم پزشکی

در نظام ارائه خدمات سلامت

اقتباس از نتایج مطالعه سفارش داده شده توسط فرهنگستان علوم پزشکی به پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت و با همکاری مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم پزشکی کرمان

آسیب‌های نسبی نظام ادغام

۱. حجم سنگین کار ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به خصوص در رشته‌های بالینی پزشکی و کم شدن فرصت اعضای هیات‌علمی برای پرداختن به امور علمی
۲. عدم تامین کافی منابع لازم برای حفظ و ارتقا کیفیت آموزش و پژوهش در رشته‌های علوم پزشکی
۳. کم شدن زمینه هم‌گرایی علوم به خصوص بین دانشگاه‌های علوم پزشکی و سایر دانشگاه‌ها
۴. عدم پیاده‌سازی کامل مفاهیم ادغام به شکلی که گسست‌هایی بین آموزش علوم پزشکی و ارائه خدمات بهداشتی‌درمانی وجود دارد و امکان ارتقا این وضعیت وجود دارد.
۵. عدم تحلیل دقیق مشکلات موجود کشور و ریشه‌یابی آنها به شکلی که مخالفین طرح ادغام عمده مشکلات موجود را متاثر از این برنامه می‌دانند و موافقین این طرح تمامی دستاوردها را حاصل آن
۶. احساس دوگانگی در مدیریت نظام آموزش عالی کشور با نظام آموزش علوم پزشکی و اثرات نامناسب این احساس در مدیریت‌های کلان کشور به شکلی که تصور می‌شود عمده تصمیمات حوزه علوم پزشکی متاثر از تضاد منافع بوده و دلیل آن نیز وجود یک وزارت مجزا برای حوزه علوم پزشکی است که می‌تواند مستقل تصمیم‌گیری و اجرا نماید.

اما چه باید کرد؟

۱. یکی از نقدهای بسیار سنگین مخالفین نظام ادغام بحث تضاد منافع در این وزارت است. پر واضح است که این مفهوم یکی از آسیب‌های جدی مدیریت خرد و کلان در هر کشور است و متأسفانه این اشکال در تمامی حوزه‌های مدیریتی کشور به درجاتی وجود دارد. لذا نباید چنین تصور شود که در ساختار فعلی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی تضاد منافع بسیار شدید وجود دارد و اگر این ادغام از بین رود مفهوم تضاد منافع به صورت چشم‌گیری کاهش می‌یابد؛ چراکه این بحث در حال حاضر در سایر ارکان نظام علمی کشور از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز به صورت نسبی وجود دارد و در صورت بازگشت نیز تصمیم‌گیری‌های کلان سلامت کشور توسط متخصصین این رشته گرفته خواهد شد.

شماره ۱) تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری مدل ادغام
شماره ۲) چرا و چگونه ادغام شکل گرفت
شماره ۳) موفقیت‌ها و آسیب‌های ادغام
شماره ۴) توصیف وضعیت کنونی
شماره ۵) پیشنهادات اصلاحی

آیا امکان برگشت به قبل از نظام ادغام وجود دارد؟

- به دلایل زیر و با نگاه به آینده، برگشت به قبل از ادغام دشوار و با نتایج غیر قابل پیش‌بینی همراه است.
۱. در هم‌تنیدگی فعلی در نظام سلامت بسیار عمیق بوده و تفکیک آموزش علوم پزشکی از ارائه خدمات بسیار پرعارضه است. اداره بیمارستان‌های آموزشی، جایگاه شغلی اعضای هیات‌علمی بالینی و غیربالینی، شرح وظایف و مدل‌های ارائه خدمت به شکلی است که انفکاک آنها را بسیار سخت و پرهزینه نموده است.
 ۲. هیچ نقشه راه مدونی برای بعد از ادغام وجود ندارد و حرکت‌های سلیقه‌ای و مقطعی بدون ترسیم یک آینده روشن سلامت مردم را به شدت در معرض خطر قرار خواهد داد.
 ۳. وضعیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شکلی است که سال‌ها از موضوعات علوم پزشکی دور بوده و زیرساخت‌های لازم را برای مدیریت بخش علوم پزشکی را از دست داده است. تشکیل و تدوین چنین زیرساخت‌هایی زمان‌بر بوده و با توجه به مشکلات روزمره سنگین این وزارت از یک طرف و چالش‌های عمیق نظام سلامت و برنامه‌های سنگین آن مانند پیاده‌سازی نظام ارجاع و پزشکی خانواده باعث آسیب می‌شود.
 ۴. شاخص‌ها نشان می‌دهد که ارتقا نظام سلامت کشور و آموزش علوم پزشکی در دهه‌های اخیر و در سایه طرح ادغام رشد قابل قبولی داشته و علاوه بر رفع عقب‌افتادگی‌های تاریخی، سطح آموزش پزشکی و خدمات سلامت را به حدی رسانده که در بعضی موضوعات خاص سرآمدی و مرجعیت قابل قبولی در سطح جهان یافته و کیفیت پزشکی کشور قابل قبول و مطلوب است. لذا نمی‌توان بر اساس شاخص‌های عینی طرح ادغام را ناموفق ارزیابی نمود. سرعت قابل قبول افزایش امید به زندگی، کاهش مرگ و میر مادران و کودکان، و توسعه افقی و عمودی رشته‌های متعدد علوم پزشکی در سطح کشور قابل قبول و در رقابت با کشورهای هم‌تراز و حتی جلوتر از آنها است.

ساختار نیز می‌توان اقدامات موثری وجود دارد. لازم است به شدت و با سرعت وزارت بهداشت حتی پیش‌تر از سایرین به سمت از بین بردن مرزها بکوشد و با ارایه راهکارهای عملی و ممارست در آنها قوانین و مقررات واگرایانه را اصلاح و آیین‌نامه‌ها و مصوبات لازم برای افزایش گفتمان علمی ملی را فراهم آورد.

۴. برای نهادینه نمودن اهداف ادغام و افزایش موثر اثرات مثبت ادغام لازم است نقشه راه پیاده‌سازی فاز سوم این طرح تنظیم، تصویب و اجرایی شود تا بدین شکل مفاهیم اساسی این طرح شامل آموزش جامعه‌نگر، پاسخگو و متعهد به اخلاق حرفه‌ای بیش از پیش متبلور و ارایه خدمات متقابل نظام ارایه خدمات سلامت و بخش علمی (آموزش، پژوهش و دانشجویی) علوم پزشکی روز به روز تقویت شود.

۵. به جهت نشان دادن دستاوردهای طرح ادغام در سطح ملی و بین‌المللی و شناسایی محدودیت‌های آن و تلاش برای ارتقا آن، لازم است منابع مالی مناسب برای تحقیق و انتشار یافته‌های مطالعات علمی در این زمینه تامین شود.

لذا راه حل ریشه‌ای مقابله با مفهوم تضاد منافع در کل ساختارهای مدیریتی کشور حرکت به سمت شفافیت، پاسخگویی، کاهش زمینه‌های بروز تداخل و تضاد منافع است. با این توضیحات پیشنهاد اصلی آن است که:

۲. باید مصادیق تضاد منافع مدیریت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی شناسایی و در سطح مدیریت کلان کشور برای حل آنها تمهیدات لازم اندیشیده و با شفاف‌سازی و رفع ابهامات زمینه‌های مخفی مخالفت با طرح ادغام از بین برود. در این راستا لازم است که تفاهم بیشتری روی کلیات بین مجلس، شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ایجاد و هدفمند اصلاحاتی در سطوح سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان شکل بگیرد و وزارت بهداشت باید نشان دهد که خود داوطلب و پیشگام در حل مشکلات ریشه‌ای است.

۳. برای تقویت ارتباطات علمی بین دو وزارت و دانشگاه‌های وابسته باید زمینه هم‌گرایی، هم‌افزایی و همکاری به شدت تقویت شود و نشان داده شود که طرح ادغام عامل جداسازی دانشگاه‌ها از یکدیگر نبوده و با این

تحلیل‌های عمیق وضعیت فعلی بهداشتت، درمان و آموزش پزشکی نشان می‌دهد که رشد و توسعه و تعالی سلامت کشور و آموزش علوم پزشکی در چند دهه قبل چشم‌گیر بوده و قسمت قابل ملاحظه‌ای از این ارتقا وجود نظام ادغام بوده است. این بدین معنی نیست که محدودیت‌ها و مشکلات این نظام نادیده گرفته شود و لازم است هدفمند برای اصلاح آن نقشه راهی تنظیم و فاز سوم ادغام آغاز شود. در این نقشه راه باید هم به مفهوم همگرایی علوم و رفع موانع نزدیک شدن فعالیت‌های علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی و سایر دانشگاه‌ها توجه شود و هم موانع قانونی و اجرایی برای تعامل بیشتر حوزه ارایه خدمات سلامت و آموزش، پژوهش و فناوری فراهم گردد.